

Stasė Narkevičiūtė
Architektė, 28 m.

1 diena

Liepos 20d. Lietuva – Maskva

„Nors ir ką veiktų šioje žemėje žmogus, – pasaulio Istorijoje jis visuomet vaidina pagrindinį vaidmenį. Nors paprastai pats nieko apie tai nežino.“ (Coelho Paulo)

Perskaitau savo užrašuose gerdama rytinę kavą. Nors skubu ir galbūt vėluoju, bet pusryčiai ir rytinė kava – man būtini. Neatsiejama šio malonaus kasdienio ritualo dalis – knyga, kelionių žurnalas arba tiesiog mano užrašai. Ši diena, nors ir ypatinga, bet savo ritmu mažai kuo besiskirianti iš kitų. Organizmas tik bunda, o mintys įgavusios jei ne penktą, tai bent ketvirtą pavara. Ar visi laiškai įšsiųsti, ar svarbiausi darbai atlikti, kuri eilutė iš būtinų kelionei daiktų sąrašo dar neišbraukta, kiek rublių reikia turėti kelionėje, paskambinti mamai, tėčiui ir sesei, dar draugei, nepamiršti mamai padiktuoti mūsų organizatoriaus Arno mobilaus numerį su prašymu skambinti tikrai tik ekstra atveju, dienoraščio paskutiniame lape užsirašyti svarbiausių man žmonių telefonų numerius..

Sutarėm su Vytu, kad prieš išvykstant jis pas mane užsuks ir kartu važiuosime iki LiJOT'o, kur renkasi visi dalyviai. Per porą susitikimų spėjau pastebėti kai ką bendro su šiuo žmogum. Jis visad (skirtingai nei aš) vėluoja. Todėl savo dienvartę iki išvykimo susidėlioju išnaudodama visas minutes be rezervo.

Ir, pasirodo, nesuklydau.

Jaučiu kaip pagaliau prabudusį organizmą pradeda veikti jaudulys. Tas kelioninis ir dar tas kitas – savo minčių, kalbos, atsakomybės. Yra du dalykai, kurie mano smegenų temperatūrą padidina keliais laipsniais. Visų pirma – tai skrydis lėktuvu. Galvojimą apie jį stengiuosi

tiesiog atidėti paskutinei minutei, nes tai suprantu kaip neišvengiamą šios kelionės dalį, be to, tai juk kenkia mano sveikatai. O visų antra – tai supratimas, kad neši tam tikrą atsakomybę. Šioje ekspedicijoje, skirtingai nei dauguma iš dalyvių, esu turbūt mažiausiai prisilietus prie mūsų tautos istorijos ir apskritai istorijos. Mano šeimoje nebuvo išstremtų į Sibirą, o tai lemia ir skurdžius pasakojimus ta tema man augant. Kartais gal pernelyg kritiškai vertinu savo patekimą į šią ekspediciją žmonių, kurių artimieji ten augo, gimė, galbūt ir mirė, atžvilgiu. Bet tuo pačiu metu save raminu ir galvoju apie šio projekto deklaruojamus tikslus. Esu puikiai paruošta dirva sėti dar vieną Lietuvoje pažinimo, pilietiškumo ir patriotiškumo sėklą. Na, gal pastariesiems dviem labiau tiktų žodis – stiprinti. Meilės Lietuvai man netrūksta, o nusivylimai tam tikrais reiškiniais joje nesiskaito. Čia panašiai kaip ir su mylimu žmogumi – jeigu jį myli, tai myli su visais jo privalumais ir trūkumais, pirmuosius išaukštindamas, prieš antrus užsimerkdamas. Ir neklausi juk kodėl, ir neieškai, kuo jį pakeisti.. Bet su šalies istorija viskas kiek kitaip. Istorija nebuvo mano mėgstamiausia pamoka mokykloje. Tik gerokai po mokyklos baigimo suvokiau jos svarbą. Turbūt daugumai, tai, ką aš atrasiu šioje misijoje, atrodo elementaru ir paprasta, senai žinoma. Gal dėl to teks kartas nuo karto pasijausti nejaukiai. Bet tikiu savimi, kad gebėjimo mokytis dar nepraradau.

Einant į geležinkelio stotį mus laimina lietus. Lietuva – lietaus kraštas, pagalvoju, ir dėl to nė kiek nesusierzinu, atvirkščiai, – apima palaimingas jausmas – štai, 15 dar menkai pažįstamų žmonių dalina vienas kitam draugiškai nedrąšias šypsenas, akys pilnos laukimo, nerimo ir džiaugsmo. Kiekvienas bando prisijaukinti savo ateinančių dviejų savaitių artimiausią draugą – kuprinę. Stotyje pasitinka artimieji, draugai, tik iš matymo, o kai kurie ir gerai pažįstami visuomenės veikėjai, politikai. Vidų sukausto nerimas. Nejaukiai jaučiuosi tokių susibūrimų metu, o tuo labiau, kai 1/15 dėmesio skiriama tau. Džiaugiuosi minioje suradus savo draugus.

Spėju dienoraštyje, šalia telefonų numerių, užsirašyti jų pašto adresus, kad galėčiau kiekvienam jų atsiųsti žinutę atvirlaiškiu.

Pasveikinimo žodžiai, kryžiaus, kurį vešimės kartu, šventinimas, interviu ir nuotraukos žiniasklaidai, dovanos, atsisveikinimo bučiniai su artimaisiais, paskutiniai Arno nurodymai ir mes jau traukinyje. Ekspedicija prasidėjo, o kartu su ja ir pirmieji nesklandumai. Visi rankose turime bilietus, tačiau tai grįžimo namo bilietai. Supratau, kad išmokti greitai komandiškai reaguoti mums dar prireiks laiko..

Iš visų traukinyje esančių keleivių išsiskiriam ne tik „Misija Sibiras‘12” marškinėliais, kuprinėmis, bet ir emocijų pertekliumi. Stebiu ir bandau pažinti kiekvieną jų.

Nuolat besišypsantys medicinos studentai Ieva ir Eugenijus. Vien savo šypsena, atrodo, galėtų pagydyti ne vieną. Visus, ypač merginas, nuolat linksminantis finansų ekonomistas Benediktas. Nuoširdus ir paprastas. Monika J. su nesibaigiančiom lauktuvėm. Tokia mažytė, o maisto – už visus. Matyt, tai būtina norint užtikrinti savanorės užsispirimą ir jėgas. Bandomojo žygio metu mano simpatijas sulaukusi programuotoja ir skautė Kamilė. Konkretūs ir nuoširdūs žmonės mane visada žavėjo. Žvelgdama į santūrų telekomunikacijų meistrą Paulių prisimenu dainos žodžius „...prakalbink man širdį..“. Žmogus, į kurio gelmes neriant reikės įsibėgėti. Greitakalbė, būsima antropologijos studentė Eglutė – nelietuviškų bruožų lietuviško vardo savininkė nuostabiu balsu. Giliu, šiek tiek liūdnu žvilgsniu į tolį žvelgianti istorikė Monika. Tvirtas ir užtikrintas, atrodo, bet kuriame savo gyvenimo žingsnyje, besąlygiškai patriotiškas karo akademijos studentas Matas. Žurnalistas, istorikas, teisės mokslus ir dar bala žino ką kremtantis Tadas. Nestokojantis subtiliai absurdiško, man patinkančio humoro jausmo kaimynas iš tos pačios gatvės Vilniuje. Jau minėtasis jaunas aukštaūgis režisierius Vytautas, šioje ekspedicijoje turintis papildomą užduotį – sukurti

dokumentinį šios ekspedicijos filmą. Teigiama ir teisingo, patikimo žmogaus įspūdį formuoja Kazimiras – išminuotojų būrio vadas. Rūpesčius bandantis paslėpti po šypsena mūsų organizatorių atstovas, istoriją studijuojantis Mantas. Vienas jaunesnių, bet organizuotų ir sakyčiau netgi tėviškai rūpestingų vyrų šioje kompanijoje. Kęstutį palikau paskutinį, nes jį paskutinį šiame traukinyje ir pastebėjau. Tiksliau jis pats pasiprašė būti pastebėtas. Žmogus, kurio nepabosta klausyti. Kompanijos siela.

Sustojimas Minske.

2 diena

Liepos 21d. Maskva – Krasnojarskas

7.30 val. – mūsų, kaip aš vadinu, – mini vadas Mantas žadindamas primena, kad už pusantros valandos pasieksime Maskvą. Miegas traukinyje, pasirodo, irgi gali būti saldus. Bent jau su sąlyga, kad prieš tai naktį turi būti miegojęs porą valandų, ausyse turėti kimštukus, o kojas šildyti vilnonės kojinės.

Diena saulėta ir tai džiugina. Tikėtina, kad ir vakare kylant lėktuvui mus išlydės giedras dangus ir besileidžianti saulė.

Nuoširdus svetingumas Lietuvos ambasadoje Rusijoje leidžia mums pasijusti tarsi namuose.

Maskva stebina savo masteliu ir kontrastais, – didžiulės erdvės, vietomis aštuonių eismo juostų gatvės su 100km/h greičiu lekiančiais naujutėlaičiais arba visiškai susenusiais automobiliais, parkai skęsta tarp aukštų mažai vienas nuo kito besiskiriančių pastatų. Žmonių apranga, vienas šalia kito stovinčių pastatų tūrių skirtumai, tie patys automobiliai.. atsidūrėme kontrastų šalyje.

Nors čia turime galimybę bent trumpam pasijusti turistais, tačiau visi laukiame nesulaukiame, kada pasieksime savo galutinį šios kelionės tašką – Abakaną – Chakasijos Respublikos sostinę, kurioje pirmiausia susitiksime su mūsų legendomis apipintu vadu Gintautu Alekna bei, kuris taps mūsų kelionės centru, – karts nuo karto čia grįžę, judėsime skirtingomis pasaulio kryptimis, norėdami aplankyti ir sutvarkyti savo tautiečių kapus.

Maskvos traukinių stotis

3 diena

Liepos 22 d. Krasnojarskas – Abakanas

Galutinis kelionės pirmyn taškas pagaliau pasiektas. Visi nusikalę, dėl laiko juostų skirtumo jaučiamės tarsi kosmose, – veiksmi sulėtėję, liežuvis pinasi, kūnas lengvai tirpsta, – būtų neprošal pasinaudoti galimybe nusiprausti ir bent porą valandų numigti.

Po pietų turime bendrą susitikimą, kurį pajvairina Rusijos žmogaus teisių gynimo organizacijos „Memorial“ vadovas A.Roginskis, kuris linki mums sėkmės ir su kuriuo apsikeičiam tautinėmis vėliavomis. Bet koks vietinių politikų, visuomenės veikėjų, žiniasklaidos teigiamas dėmesys mums labai svarbus. Palaikymas užtikrina ne tik mūsų, bet ir ateinančių metų ekspedicijų sklandumą.

Kartu su Egle ir Kęstučiu gauname atsakomybę rūpintis virtuve. Kadangi mėgstu sukiotis virtuvėje ir vertinu skanų maistą, tokį paskyrimą įvertinu kaip bonusą prie visų įspūdžių, patirimų, kuriuos jau neša ši graži ekspedicija. Vakare susirenkame trumpam aptarti ateinančių dviejų vakarienių ir pusryčių meniu. Pasirinkimas nedidelis. Mūsų vadinami „plaučkenys“ ir „kogalviai“ arba kitaip – koncervai, kelių rūšių kruopos, daržovės ir daug

razinų. Dar reikia nepamiršti čia taip mėgiamo kondencuoto pieno ir dėl nesuprantamų priežasčių visiškai ignoruojamos skanios netirpios kavos.

Mus sveikina Chakasijos Respublika

4 diena

Liepos 23d. Abakanas – Imekas

Pirmoji tikrosios ekspedicijos diena. Iš Abakano judame pietvakarių link, į Imeko miestelį. Lydimi plynų laukų, vietomis pasitaikančių vandens telkinių su besimaudančiomis karvėmis, horizonte stūgsančių Sajano kalnų priekalnių ir kepinančios saulės, privažiuojame Askizo kapinaites, kur G. Aleknos duomenimis čia gyvenusius lietuvius žymi keletas jų išlikusių kapų. Pravažiuojame nemažai vienas į kitą panašius namus – bepūvančių rąstų namai su dažniausiai mėlynai (tikriausiai dar šiemet) dažytais langų apvadais. Visi kiemai, nesvarbu, apaugęs ar sutvarkytas, apjuostas aukštom tvorom. Tai daroma ne tik norint kaimynui pabrėžti, kur yra jo kiemo pabaiga, bet ir apsisaugant nuo čia laisvai sau patruliuojančių naminių gyvulių – karvių, veršiukų, arklių, avių, kiaulių. Šalia namų, ežero, upių krantų, gatvėse be priežiūros besiganantys gyvuliai – įprastinis vaizdas Chakasijoje. Pasibaigus dienai jie grįžta pas savo šeimininkus.

Pakeliui į minėtą Imeką, aplankėme nuostabaus grožio apylinkėse esančias Charojaus kapinaites.

Nenorėdami piktnaudžiauti vairuotojo geranoriškumu, abejas kapinaites tvarkome labai greitai. Vaikiniai griebiasi fiziškai sunkesnių darbų, merginos – lengvesnių. Mechaniškas, kaip aš vadinu, darbas kaip niekas kitas padeda išsikuopti savo mintis, surūšiuoti ir sudėti jas į joms skirtas lentynėles taip paliekant erdvės naujoms vertingoms mintims. Prieš vykstant į

kelionę buvo įdomu, kaip ir kiek paveiks mane lankomos ir tvarkomos kapinės. Ar apskritai paveiks. Tačiau tikėtis, kad taip gali būti, buvo naivu. Kepinanti saulė, jos nugairintos ir šiurkščios tavo kūną badančios žolės, tolimi tolimi kalnai horizonte vienoje pusėje ir, atrodo, nė gyvos dvasios savyje neturintys laiko paliestų medinių namų siluetas kitoje pusėje, tušti nesibaigiantys geltoni/žali laukai, keista tyla ir ją pertraukiantis gigantiškų žiogų monotoniškas čirškėjimas tiesiog priverčia tave šokti į minčių ir jausmų sūkurį. Dirbdama stengiuosi pamatyti nuošalesnes reikalingas tvarkyti vietas, atsiriboti nuo draugų ir leisti šuoliui pasiekti dugną.

Gyvenimas ir mirtis visada eina drauge ir tai taip normalu, bet kiekvieną sykį kažkodėl nesuprantama. Kuo daugiau savo kelyje sutinki pastarąją, tuo lengviau ją pasitinki kitą sykį. Būnant čia norom nenorom prisimeni visus savo jau anapilin nukeliavusius. Gaila, bet esant jauniausiai giminėj neteko arba teko nedaug bendrauti su savo seneliais. Kaip niekad džiaugiesi turėdamas galimybę kiekvieną lapkričio pirmąją dieną uždegti jiems žvakę ant kapų ar jiems aplankius tave sapne šokti į mašiną ir nuvažiuoti jų aplankyti. Bene kas antras kryžius, paminklas čia turi jau sunkiai arba išvis nbeįskaitomus paprastai peiliuku išraižytus kapų savininkus identifikuojančius užrašus. Kiekvieną labiau įskaitomą raidę ryškiname savo peiliukais ir iš pavienių išsibarsčiusių raidžių bandome sudėlioti lietuviškus žodžius, vardus, pavardes, metus. Deja, bet saulės nudegintas ir lietaus išmirkytas medis mums ne visad atskleidžia paslaptį. Turbūt nei vienam čia gyvenančiam vietiniam nėra svarbus tas užrašas, tačiau supranti esant galbūt bent vieną žmogų Lietuvoje, kuriam tas užrašas reiškia labai daug. Kapas tėra simbolika ir ženklas, bet kas kita tėra pats gyvenimas ?..

Šį vakarą įsikuriu pirmąją savo stovyklavietę Imeke – ramybe dvelkiančioje, kalvotoje, su papėdėse besiganančiais arkliais, vietovėje.

Chakasijos valdovės Chakasijos namai

5 diena

Liepos 24 d. Imekas – Taštypas – Balachtašas

5.30 ryto – aš, mano palapinės draugė Monika K., Kazimiras ir Benediktas, sutarę iš vakaro, pabundame, greit greit apsirengę, tirtėdami nuo šalčio ir per mažai miego, skubame pasiekti artimiausios kalvos viršūnę, tam, kad pasitikti saulę. Pradedame garsiai įsivaizduoti, kaip čia gyvenę lietuviai ateidavo pasitikti ir išlydėti saulės, kaip greitai turėję tarpusavy suartėti ir laikytis išvien. Žiūrėdami vakarų link dainuodavo dainas, kurias šioje kelionėje dainuojame ir mes. Niūniuojam jau kelionės himnu tapusią dainą „Apie meilę nekalbėsime“. Viskas atrodo kiek netikėta – dar prieš kelias dienas būčiau su ironija akyse nužvelgęs tokius pašnekovus, tačiau šiandien tai taip natūralu..

Saulė pakilo ir mums kaipmat tapo šilčiau. Palaimingos ramybės lydimi leidžiamės žemyn. Nušienautose pievose paliekame šieno angelus (juk jie nebūtinai turi būti tik sniego).

Dar vienos kapinaitės. Lietuvių kapai tiesiog paskendę krūmynuose. Antkapių vietose šaknis įleidę jauni medeliai. Mūsų 15, o kapų vos keletas. Operatyvus darbas ir mūsų tautiečiai gali džiaugtis senai matyta saule. Tiek mes galime jiems dovanoti. Daugiau erdvės ir tikimybę būti matomiems, nesunaikintiems.

Dviem ekipažais važiuojame iki Taštypo. Iš čia į Balachtašą.

Rytas Imeke

6 diena

Liepos 25d. Balachtašas

Šį rytą dar kartą apsidžiaugiau gavusi atsakomybę rūpintis maistu. Kęstutis ir Benediktas atsikėlėme pirmieji. Vaizdas, garsas (tiksliau tyla), kvapas, tikriausiai reiktų paminėti, ir mintys – rodosi viskas aplink šią vietą daro šventą. Pirmas toks nuostabiai gražus rytas mano gyvenime. Susidaręs rūkas palei žemę, ją, su laukais, vešliais miškais, srauniais upeliais, Sajano kalnais, rodos, pakylėja virš žemės ir priartina prie Aukščiausiojo. Tokias akimirkas ir vaizdus fotografuoju savo atminty ir išsaugai visam gyvenimui. Kažkodėl būtent tokiomis be proto gražiomis akimirkomis suvoki savo laikinumą. Ir tai yra gerai. Toks suvokimas padeda į viską žvelgti paprasčiau, neleidžia pačiam pakilti aukščiau, nei kad tai daro rytą nubudę gaidžiai..

Kaip parodė tolimesni dienos įvykiai, dieviškai gražus rytas – tai tarsi geros knygos įžanga. Buvimas šioje stovyklavietėje sukelia minčių ir jausmų audrą. Kad sugalvoti knygai tinkamą pavadinimą, prireiks laiko.

Šiandien ir rytoj tvarkysime Balachtašo kapinaites.

Dalis grupės narių, tame tarpe ir aš, nuo ryto liekame saugoti stovyklavietės, visi kiti žygiuoja į šalia esančią kalvą, kur amžinojo poilsio atgulę mūsų tautiečiai. Vėliau keisimės. Atėjus laikui pasikeisti, pasiimu vandens, sausainių sau ir draugams, peiliuką, purškalą bei tinkliuką nuo uodų. Praeinu upelį, kurio vandenį geriame ir ruošiame maistą, pakylu kalniuku nusėtą dilgėlių, kanapių, krūmynų, žyminčių buvusios gyvenvietės vietą, kylu toliau ir įeinu į kvepiantį sakais mišką, seku prieš tai ėjusių draugų numindžiotu taku. Jau praretintų eglių ir pušų kalvos viršūnėje pamatau pirmuosius link dangaus besistiebiančius medinius kryžius, pasuktus Vakarų link. Nors apipuvę ir senai praradę savo pirminę išvaizdą, jie vistiek didingi ir orūs, tarsi karo veteranai. Kai kurie jų jau rėmiasi į šalia esančių medžių kamienus arba į dar stovinčius savo „draugus“. Deja, kaip ir kiekvienam mūsų, – nemažai karių atidavę, rodos,

visas jėgas, prigulė ant žemės. Ir mūsų tikslas juos prikelti, bent trumpam, bent tiek, kad spėtų žinią perduoti ir kitiems, čia atvykusiems.

Pritupiu prie artimiausio man kryžiaus, išsitraukiu peiliuką norėdama nuvalyti samanas ir paryškinti išraižytas raides ant kryžiaus. KERŠULIS. Ir viskas. Bet tas vienas žodis, tikiesi, reiškia viską.

Vaikštau tarp paguldytų kryžių ir apima kažkoks nesupratimo jausmas.

Stebiu, kaip vaikinai vieną po kito kelia ir stato kryžius į jų vietas. Šiandien jie darsyk atgimė priminti čia esantiems ir Lietuvoj laukiantiems mūsų stiprybę ir orumą. Ir tai nėra veltui. Vyresnio amžiaus vietiniai gyventojai dar ir šiandien mena dangų remiančius lietuviškus kryžius. Kaip vienas vairuotojas pasakojo: „pamenu, vaikystėje su tėčiu lankydavom kapines ir lietuviškus kryžius iš tolo galėjai atskirti – jie buvo patys aukščiausi, kai kurie jų turėjo tokias saulutes, na žinote tas..“

Vakarop, kuomet teritorija aptvarkyta, atsinešame Lietuvoje pagamintą ir pašventintą lietuviško ąžuolo kryžių. Jį statome visų čia esančių kryžių priešaky.

Viso dvylika kryžių. Tarsi dvylika apaštalų, išdidžiai nešančių gerąją žinią, kad mes čia, mes gyvi ir tokie liksime.

Jaučiu, kad šiandien yra šios kelionės kulminacinė diena.

Keršulis Balachtašo kapinaitės

7 diena

Liepos 26 d. Balachtašas – Matūras – Taštypas

Šios dienos tikslas – pasiekti Taštypą, prieš tai sutvarkius Matūro kapinaites. Deja, į kapinaites galėjo vykti vos keli žmonės. Dalis likusių žmonių iki Taštypo turės keliauti

mikroautobusu. Jei bus pakankamai vietos. Iki autobuso turime porą valandų, todėl pasinaudodami situacija, nubėgame iki parduotuvės pasiimti vandens ir ledų, kurie čia skanūs. Turiu sau pasižadėjęs į Lietuvą atsivežti Sibio kedro riešutų, todėl pardavėjos užklausi ar neprekiuoja. „Ne, bet galiu iš namų atnešti, tik daug neturiu“ – sako man ji. Sutariam, kad prieš išvykstant autobusu aš užlėksiu ir pasiimsiu žadėtuosius riešutus. Taip ir padarėm. Pirmą kartą šioje kelionėje pajutau pasakojimais apipintos rusiškos širdies didumą. Pardavėjos paduotas maišas žadėjo, kad visi į Lietuvą grįšime su sauja, ir netgi ne viena, kedro riešutų. Iš parduotuvės išlėkiau, tarsi būčiau laimėjęs loterijoj. Tačiau tai buvo ne paskutinė maloni staigmena šiandien. Eidma su maišu riešutų pastebiu prie likusių trijų mūsiškių stabtelėjusią moterį. Iš draugų žvilgsnių suprantu, kad turiu paskubėti ir padėti jiems su rusų kalba. Pasirodo, moteris atėjusi išlydėti savo anūkų pamatė Pauliaus kuprinėje kyšančią Lietuvos vėliavėlę. Priėjusi ji norėjo įsitikinti, ar mes tikrai iš Lietuvos. Mat jos mergautinė pavardė buvus Kazlauskaitė. Kaimelyje gyvena dar ir jos brolis Kazlauskas. Tokia pačia pavarde ir Vacio vardu buvo jos tėtis, kuris čia buvo išstremtas, susipažino su vietine mergaite, susituokė, susilaukė vaikų, o pasitaikius progai grįžo į Lietuvą. Mama kartu važiuoti nesutiko, todėl ir vaikai liko čia. Kelis kartus tiksliai pakartoja tėvo adresą Lietuvoje, Vilniuje, kuriam dar anksčiau yra rašiusiu, bet negavusi jokių žinių, viltį pabendrauti su tėčiu palaidojo. Moteris pasakoja nenoriai, nes sunku tvardyti ašaras, bet karts nuo karto pertraukus pokalbį klausimais apie ūkį, pavyksta iš jos išgirsti daugiau. Klausia, ar buvom Balachtašo kapinėse, ar matėme tuos kryžius. Prasitaria kartais vis dar nueinanti į mūsų vakar sutvarkytas kapinaites.. Gaila, bet atvažiuoja mūsų autobusus.

Matūras

8 diena

Liepos 27d. Taštypas – Arbatai – Abakanas

Šiandien kelionės metu link Arbatų matome kitokį kraštovaizdį. Aplink kalnai kalniukai, apaugę eglaitėmis, toluomoje driekiasi rūkas, vingiuotas kelias leidžia grožėtis besikeičiančiais vaizdiniais. Įvažiuojame į taigos teritoriją. Varuotojas rodo mums į pakelėse augančius kedrus, toluomoje rūkų apgaubtus Sajano kalnus. Nors nuo nuovargio norisi miegoti, bet kovoji su savimi, juk negalima to praleisi.

Dar vienas kalniukas, dar vienos kapinaitės ir vėlgi – stipriai apaugę lietuvių kapai. Jeigu ne G. Alekno pastabos, nebūtum nė pagalvojęs, kad čia, čia ir štai dar ten yra kapai. Dauguma jų neaptverti ir be vietą žyminčių kryžių ar paminklų, ir tik iš nedidelių kauburėlių gali suprasti čia esant kapą. Šįkart nusimato daugiau darbo. Pirmiausia, genėdami šakas, kirsdami krūmynus leidžiame vietai vėl pajusti vėjo gūsi, saulės šviesą, stebėti taip gerai nuo čia matomo miestelio gyvenimą.

Nuvykstame dar ir į šalia esančias kapinaites, bet nieko nepesę pajudam miestelio link, kur tikimės surasti nors kokį pėdsaką čia gyvenusių lietuvių. Miestelių parduotuvių pardavėjos – puikiausios vietos įvykių sergėtojos. Užsukame į vieną (o gal ir vienintelę) pakeliui sutiktą parduotuvėlę. Esame praalkę, todėl nusprendžiame tuo pačiu nusipirkti šviežių ir labai jau viliojančiai atrodančių bandelių. „Čia Ramutės bandelės“ – sako. Veiduose nušvinta šypsena. Ramutė. Jos tėtis gyvena čia netoliese, todėl skubame, retai kelyje pasitaikančių vietinių beklausinėdami, kur gyvena lietuviai. Iš trečio karto pavyksta pasibelsti į teisingus vartelius. Mūsų ekipažas labai nustemba supratęs, kad vos prieš keletą akimirku važiuojant pro šalį visi fotografavę būtent šį namą, kurį saugo lange mėlyname fone tupintis tigras, o šalia namo rymo, rodos, jau visko gyvenime mačiusio, senolio sulinkusi poza.. Tokie vaizdai

paprastai tave veikia, todėl nensuostabu, kad kiekvienas tuo metu turėjęs po ranka fotoaparata, jį išsitraukė. O gal tai dar ir nuojauta, pagalvoju.

Mus pasitikusi moteris su, greičiausiai, dukra, žiūri į mus nepatikliai. Sakau, „ar čia gyvena lietuviai?“. „Taip, bet mano vyras dabar šienauja ir jo nėra namuose“ ir skuba užverti vartelius. Pradedu pasakoti, ko mes čia atvykę ir ji įsileidžia į vidų. „Jums tikriausia reikia tėvo“ ir paragina mergaitę atvesti senelį. Tarpduryje pasirodo, nors ir sulinkęs, bet žvaliu žvilgsniu diedukas. „Eduardas Zagolskis“, skuba prisistatyti senolis ir rusų kalba klausia, iš kur mes būsimė. „Mes iš Lietuvos“. „O aš ir galvoju, kodėl mūsų vargdieniukų nieks neatvažiuoja aplankyti“. Jaučiu kaip akyse susikaupė ašaros. Pasitraukiu į šoną. Pamatau, kad tokia aš ne viena. Tokios akimirkos labai jaudina. Supranti, kad tas puikiai lietuviškai bekalbantis vyras – mūsų istorijos gyvasis simbolis. Jauti akimirkos svarbumą ir trapumą. Esame paskutinė karta, galinti vis dar taip iš arti prisiliesti prie šio istorijos tarpsnio.

Kol visi susėda prie stalo, spėju užkalbinti senelio marčią. Pasakoja, kad sūnus taip pat kalba lietuviškai, nors gimęs ir visą gyvenimą augęs čia. Kuomet Eduardas papasakoja savo gyvenimo istoriją ir prisipažįsta neplanavęs grįžti į Lietuvą (nes jis čia gyveno gerai, jį čia mylėjo ir gerbė, o Lietuvoje tuo metu jo niekas nelaukė, buvo labai sunkios sąlygos įsitvirtinti), toks žingsnis pasirodo lyg ir keistas, bet labai patriotiškai gražus. Išmokyti vaikus kalbėti jų kalba, kurios jiems gyvenime vargu ar prireiks. Kažkur skaičiau, kad niekas kitas taip neatspindi kultūros, kaip kalba. Gaila, kad nepavyko pakalbėti su sūnumi. Įdomu, kuo jaučiasi žmogus, gimęs, augęs ir gyvenantis čia, tačiau kalbantis tėvų kalba. Pamenu, žiūrėjau vieną ankstesnių metų ekspedicijos filmą, kur viena panašaus likimo moteris užklausta, kuri šalis jai visgi yra Tėvynė. Ji atsakė nežinanti, „Aš nežinau kas aš esu“ – nudvelbusi žvilgsnį į tolį ji sakė. Kas begali būti blogiau už neturėjimą vietos po saule..

Senolis iš paskutiniųjų jėgų mus palydi iki vartelių. Gali būti, kad tai paskutiniai žmonės iš Lietuvos, su kuriais jis bendravo gyvai gimta švaria dzūkiška tarme. Pro autobuso langus atsigręžę pamatome tą patį prieš gerą valandą matytą vaizdą – ant suoliuko, lazdele pasirėmęs senolis. Ir oriai žvelgiantis tigras.

9 diena

Liepos 28d. Abakanas – Tanzibėjus

10 diena

Liepos 29d. Tanzibėjus

Vakar palikę viešbutį Abakane atvykome į Tanzibėjaus kaimą.

Šio ryto žadintuvas – karvių bandos kanopų bildesys, joms skirto botago pliaušėjimo garsai ir riebiai besikeikiančio vyro balsas. „Liubapytnaji da kakije!” girdžiu šaukia, ir jau nurimusi balsu „Dobraja utro“ – sveikinasi vyras. Tikrai, kad dobraja utro. Lengvas šokas ir juokas. Nors laisvai gatvėmis ir keliais maršruojančios, šalia daugiabučių įsitaisiusios karvės jau spėjo tapti įprastu vaizdu, tačiau jos vėl mus nustebino. Štai kaip vieniems žmonėms kasdieniniai dalykai kitiems gali atrodyti egzotiški.

Grupelė žmonių keliauja į Tanzibėjaus kapinaites. Betvarkydami randame žmogaus kaukolę. Esu kažkada susimąščius, koks turėtų būti jausmas aptikus tokį radinį. O pasirodo, visai nieko ypatingo. Nežinau, gal tokia situacija ir aplinkybės verčia tave taip reaguoti, – jau kelinta diena tvarkome kapinaites ir kuo toliau, tuo labiau žmonių trumpalaikį buvimą ir mirtį priimi kaip visiškai normalų reiškinį. Vos spėjus užkasti kaukolę ir iš už krūmų pasirodo katinėlis. Ir visas dėmesys atitenka jam. Su Kamile jau rezgame planus kaip jį pasiimsime į Lietuvą ir jis

bus kačiukas vardu Sibiras. Vairuotojas praneša, kad tokių mažylių čia daugiau. Labai liūdna, kad žmonės taip palieka bejėgius gyvūnėlius. Dar kartą pajauti, gyvybės ir mirties esama greta. Ypač, kai betvarkant, šalia tavęs iš viršuje šakas genėjusio draugo išslydęs kirvis sminga žemėn. Išgirstu vadą sveikinant šiandien gimus antrą kartą.

Tanzibėjaus kapinės

11 diena

Liepos 30 d. Tanzibėjus – Abakanas – Ust Abakanas – Sarala

Šiandien tokia beveik tuščia, daug emocijų kainavusi diena. Šią dieną pavadinčiau – grupės masinio emocinio lūžio diena. Visi pavargę, išsiilgę namų, buvimo vienam. Kadangi mėgstu lūžti viena, lieku šios jausmų suirutės nuošaly ir stebiu besiskleidžiančius naujus žmonių veidus.

O tos emocijos kyla dėl paprastų dalykų, – kur gi keliaujame toliau ir kas visgi mus nuves į pasirinktąjį tašką. Su vairuotojais kartais šioje šalyje sunku.

Sutarę su vienu, nuvykstame į Ust Abakano kapines visai šalia Jenisiejaus upės, kuri dabar išdžiūvusi, o likučiai vandens atrodo tarsi maži ežerėliai. Literatūroje žymima čia esant palaidota lietuvių. Išsiskirstę leidžiamės ieškojimo keliais. Tai kažkiek jaudina. Jautiesi per plauką prie galbūt kažkam svarbaus atradimo. Nerimastingai klaidžiojant tarp paminklų, nurimsti žvelgdamas į kiekvieno sustingusį žvilgsnį akmenyje ir vėl susimąstai apie tą pačią būtį..

Ilgai džiaugtis atrastu vairuotoju neteko. Grįžome vėl į Abakaną. Po ilgų diskusijų nusprendėme – važiuojame į Saralą. Ten laukia daug reikalų: visų pirma, – Saralos kapinaitės, taip pat du čia tebegyvenantys lietuviai, bandomojo žygio dalyviams Irmantui ir

Skirmantui duoti pažadai, Cibulos kapų paieška..Vairuotojas atsiranda jau gerokai po pietų ir vietoje būname tik apie 22.00 val. Temsta, todėl turime greitai įsikurti. Šalia kapinaitės, tekantis upelis, vadinasi galime ramiai įsikurti čia. Įgudę, mažiau nei po pusvalandžio, jau visi sėdime prie laužo, virš kurio jau kaista vakarienei reikalingas vanduo.

Ir visi vėl ramūs, vėl sugrįžę.

Ust Abakano kapinės

12 diena

Liepos 31d. Sarala

Išlindus iš palapinės mane pasitinka sulig palapinės viršum mėšlo krūva. Apsidairome – aplinkui daug savo amžių nugyvenusių ir niekam nebereikalingų daiktų krūvos. Įsikūrėme sąvartyne. Ilgai nesvarstę liekame čia dar vienai nakčiai.

Dalis žmonių, tame tarpe ir aš, lieka ir tvarko Saralos kapinaites. Kita dalis, vedina G.Aleknos, leidžiasi Cibulos kaimelio ir kapinaičių link. Deja, nuėję apie 30 km, apart aukštų žolių, šviežių lokio pėdų, pulko mašalų ir nutrintų kojų, jie nieko nerado.

Smagiausias šiandien – ilgai lauktas susitikimas su čia gyvenančiu Juozu.

Dar ryte sutarėm su juo susitikti vakare. Bet jau už pusvalandžio Juozas prisistatė parduotuvėje ir mums, čia atėjusiems pirkti maisto, pasisiūlė pavežėti. Įsipatoginus šalia jo, taip vadinamoj „lialkoj“ ir įsikibus į jos kraštus, leidomės neasfaltuotais kaimo keliais link stovyklavietės. Vėjuje besiplaikstantys plaukai, plati plati šypsena.. tarsi 20 metų atgal grįžau į savo vaikystės kaimą. Akimirka verta milijono. Akimirka, kuomet tavo smegenys persikrauna ir pasiruošia naujoms užduotims.

Taip Juozukas paveža ir atgal grįžtančius iš Cibulos. Prieš tai dar spėjęs užsukti stovyklavietėje likusių aplankyti ir atvežti kibirą bulvių, raugintų agurkų ir papildomą kirvį. Sutarėm, kad vakare susitiksimė prie vakarienės. Pasirodė kartu su žentu Saša. Ir lauktuvėms dar gi rūkyto kumpio atvežė. Mes mainais – indą savo virtos košės su koncervais įteikėm. Iš rankų neskubantis paleisti dovanotos Lietuvos vėliavėlės, Juozas šypsosi. Įdomu, ką jis iš tiesų mąsto. Niekas to neklausia. Regis, visa tai matosi veide. Orus kaip jaunystėje, kuomet jį visi lig vieno kaimo vyrų gerbė. Su apmaudu pasakoja savo likimo istoriją ir nepalankias sąlygas grįžti į Lietuvą. Vis dar prisimena kelis lietuviškus žodžius.

Tvoros Saraloje Juozukas ir aš

13 diena

Rugpjūčio 1d. Sarala – Krasnojarskas

Čia būnant keista, kad nelanko anei mintys, anei noras tapatintis su čia gyvenusiais lietuviais. Mąstai apie žmogaus egzistenciją, apie žmogui reikalingą vietą po saulę. Čia būdamas tu nesureikšmini savęs. Atvirkščiai, – buvimas žmogaus nepaliestoje gamtoje priverčia pasijausti tik mikrodalimi šiame visame gražiame mechanizme. Supranti, kad žmogui šalis, kurioje jis gimė – pirmapradžiai namai. O į namus juk visada sugrįžti gera. Tai saugumo ir tvirtumo jausmą suteikianti vieta. Veikiama dviejų savaičių savo pareigų šioje ekspedicijoje, pasakysiu labai buitiskai. Esi tarsi tas morkos kubelis sriuboj. Be jo juk irgi skani sriuba, bet su juo – juk skaniau. O jei nori valgyti tikrai skanią sriubą, tų kubelių turi būti daug.

Laikas man čia sustojęs. Gal dėl to ir nesinori dar krautis kuprinių.

Sarala

14 diena

Rugpjūčio 2d. Krasnojarskas – Maskva

15 diena

Rugpjūčio 3d. Maskva – Lietuva

Lietuva, Lietuva Tu mums šventa

Lietuva, Lietuva mūs Motina

Lietuva, Lietuva kol rankoj ranka

Lietuva, Lietuva gyvuos Lietuva

Sustoję prieš fotografus skubame visiems susirinkusiems perteikti savo būseną. Esu labai laiminga. Tvardausi nepakėlus ant rankų savo draugų. Aš jų taip pasiilgau. Kad ir kaip gera buvo drauge kelionėje su naujaisiais draugais, bet šią akimirką džiaugiuosi pagaliau esanti namuose.

„Sustiprėjo supratimas, kad svarbiausia – žmogus” – pasakau pirmą pasitaikiusią mintį prieš mane priėjusiai žurnalistei. Šalia ar toli tavęs esančių žmonių jausmai, norai, nesėkmės ir pasisekimai. Gyvename tarp žmonių ir su žmonėmis. Ir kaip tas katinas, norisi pasakyti – gyvenkime draugiškai.

Atvykome

Rugpjūčio 5 d. Zarasai

Tuštuma ir pilnatvė vienu metu. Tikriausiai taip tiktų apibūdinti savo būseną šiandien. Kažkokia vidinė ramybė ir stiprybė. Tokie jausmai vainikuoja prasmingų dviejų savaitių kelionę. Nemažai skeptikų man padovanotų puokštę kritikos, bet jau pykit nepykit – tai mano

vidus ir mano jausmai. O tuštuma lankosi tame skyrelyje, kuriame paprastai būna daug neatsakytų klausimų.

Grįžus namo, gatvėse, pastatų fasaduose, žmonių veiduose pastebi tai, ko anksčiau nematei. Šypsaisi ir niūniuoji lietuviškas dainas. Kelionės nuovargis dingsta pamačius savo artimuosius. Ir kartu džiaugiesi supratęs, kad jų gretas papildė dar 15 žmonių:

Mūsų jaunoji lakštingala Eglutė. Visad besišypsanti Ieva. Pynučių meistrė ir visokių skautišku gudrybių žinovė Kamilė. Karingoji Monika J. Paslaptingoji Monika K. Mūsų vaidilutė ir piemenėlis Benediktas. Antrą progą švęsti gimtadienį dovanojęs Eugenijus. Dainingasis prof. siuvėjas Kazimiras. Vyr. virėjas ir žodžio meistras Kęstutis. Stiprusis Matas. Rūpestingasis Mantas. Santūrusis Paulius. Mašalų numylėtinis ir retos specialybės Sibire specialistas Tadas. Atleidęs mane nuo labiausiai vėluojančio žmogaus statuso meniškasis Vytautas. Ir, gerasis smaližius Gintautas.

MS'12 komanda